

Bogdan Adamczyk

Szent László kultusza Lengyelországban

Szent László magyar király 1046 körül született Lengyelországban, 1095. július 29-én halt meg Nyitrán.¹ A két szakrális nemzetállam, a magyar és a lengyel egy időben alakult, a nyugati-latin és a keleti-bizánci civilizációk találkozásánál. Több száz éven át határosak voltak. Bár különböző etnikai és nyelvcsoporthoz tartoznak, de a történelmük a századok során hiteles barátsággal egyesítette a két nemzetet. Kezdetől erősítették ezt a házassági kapcsolatok is. A lengyel Piast- és a magyar Árpád-ház közötti házassági kapcsolatból született Szent László király. I. Béla († 1063) fia volt,² aki Richeza lengyel hercegnővel kötött házasságot – Kazimierz Odnowiciel (Megújító Kázmér, † 1058) lengyel király nővérével. Anyai ági nagyapja így II. Mieszko († 1034) lengyel király, nagyanyja pedig Lotharingiai Richeza királyné, III. Ottó († 1002) német császár unokahúga.

Szent László lengyel életrajzírói magyar dokumentumokra támaszkodnak – elsősorban a XI. század végéről származó *Gesta Hungarorum*³ –, tehát egy Szent László idejében keletkezett munkát és hagiográfiai forrásokat használnak fel.⁴ A *Gesta Hungarorum* a magyarok történetét a legkorábbi időkől a tizenegyedik század végéig írja le. Ez a mű mindenekelőtt az uralkodóház történetét mutatja be. Ebben a hagyományban a legnemesebb uralkodó Szent István († 1038) mellett Szent László király. A *Gesta Hungarorum* szerzőjéről semmi biztosat nem tudunk; valószínűleg egy Szent László udvarához tartozó magyar pap lehetett; írásait a németekkel szembeni ellenszenv jellemzi.⁵ A lengyel források között Szent Lászlóról értékes infor-

¹ Jan Długosz, *Roczniki czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego*, 3–4 könyv, Warszawa 1969, 225. Szent László halálának napját (július 29.) egységesen adják az összes magyar krónikák; vö. Henryk Fros SJ, *Wprowadzenie do Mszy o świętych*, III. rész, Warszawa, 1982, 404.

² I. Béla Vazul fia volt. Ugyanannak a Vazulnak a fia volt I. András király († 1060), akinek fia, Salamon megnehezítette I. Géza (1077) és Szent László uralkodását.

³ A *Gesta Hungarorum* eredetije nem maradt fenn, de ahogyan Hóman Bálint ezt kimutatta (*A Szent László-kori Gesta Ungarorum*, Budapest, 1925) – lehet rekonstruálni a régi magyar krónikákból.

⁴ *Legenda maior Vladislai regis* kritikai kiadását készítette Bartoniek Emma; in: *Scriptores Rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum... edendo operi praefuit Emericus Szentpétery*, Vol. I–II. Budapestini, 1937–1938, 515527.; vö. Kosáry Domonkos, *Bevezetés a magyar történelem forrásaiba és irodalmába*, I, Budapest, 1951.

⁵ Jan Dąbrowski, *Dawne dziejopisarstwo polskie do roku 1480*, Wrocław-Warszawa-Kraków, 1964, 26.

mációkat találunk Gall Anonim krónikájában⁶ és Jan Długosz Lengyelország történetében.⁷

Szent Lászlóról a lengyel irodalomban a legnagyobb figyelmet a jó és ma is sok tekintetben még aktuális Szołdrski Władysław redemptorista szerzetes *Szent László magyar király* című monográfiája érdemli.⁸ A szentről tömör információkat ad még H. Fros: *Bevezetés a szentmisébe*,⁹ és W. Swoboda egy enciklopédikus cikkében, *I. László*¹⁰ címmel. A szentről alapvető információk szerepelnek a H. Fros – F. Sowa *A te neved* című névtani-hagiográfiai útmutatóban.¹¹

***

Lengyelországban Szent László kultusza röviddel szentté avatása – 1192. február 2. – után kezdett terjedni.¹² Nagy szerepe volt ebben lengyel származása mellett a magyar hercegnők, Szent Kinga – 1239-től Szemeremes Boleszláv (†1279) felesége – és boldog Jolán – 1256-tól Jámbor Boleszláv (†1279) kaliszi herceg felesége – jámborságának és áhítatának. Mindkét hercegnő az Árpád-házból származott, és Lengyelország a második hazájukat jelentette.

A lengyel uralkodók közül leginkább azok járultak hozzá Szent László kultuszának a terjesztéséhez, akik a szent király nevét viselték.

I. Ulászló (Władysław I. Łokietek, †1333) alapított egy fatemplomot Szent László tiszteletére a krakkói egyházmegyében lévő Szydłóuban; majd a kőtemplom építése ugyanabban a helységben, fia, Nagy Kázmér nevéhez fűződik. Ezenkívül Nagy Kázmér (Kazimierz III. Wielki, †1370) építtetett még a szintén a krakkói egyházmegyében lévő Kargóuban is egy Szent László-templomot.¹³ Nagy Kázmér törekvése nyomán felállítottak egy oltárt Szent László tiszteletére a waweli székesegyházban. Sajnos ez a 18. század elején megsemmisült¹⁴ a templomban végzett restaurációs munkálatok során.

Kultuszának különösen lelkes terjesztője II. Ulászló (Władysław Jagiełło, †1434), Szent Hedvig királynő férje volt. A keresztségben nem véletlenül vá-

⁶ Gall Anonim, *Kronika polska*, ford. Roman Grodecki, a fordítást átnézte, bevezetővel és lábjegyzetekkel ellátta Marian Plezia, Wrocław (1975), I. könyv, 27–29, 56–60.

⁷ Jan Długosz, *Roczniki czyli kroniki sławnego Królestwa polskiego*, 1–2. könyv, Warszawa, 1962, 384; 3–4. könyv, Warszawa 1969, 67, 92, 93, 103, 123, 126, 127, 147, 155, 171, 172, 173, 174, 181, 193, 203, 205, 225, 226.

⁸ Władysław Szołdrski, *Święty Władysław, król węgierski*, Kraków, 1917.

⁹ Henryk Fros, *Wprowadzeniu do Mszy św.*, III. rész, Warszawa, 1982, 403–404.

¹⁰ Wincenty Swoboda, Władysław I. *Słownik Starożytności Słowiańskich*, VI. kötet, 2. rész. 515–516.

¹¹ Henryk Fros – Franciszek Sowa, *Twoje imię*. Kraków, 1975, 460. 1983-ban megjelent második kiadás. Adatok Szent Lászlóról található az 533–534. oldalon. Rövid információkat tartalmaz Waclaw Fełczak, *Historia Węgier*, Wrocław–Warszawa–Kraków, 1966, 351–353.

¹² Az Apostoli Szentszék részéről a szentté avatási eljárással foglalkozott Grzegorz de Crescentio bíboros; vö. *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores*, XXIX. 575.

¹³ Jan Długosz, *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis*, II, 447.

¹⁴ Tadeusz Wojciechowski, *Kościół katedralny w Krakowie*, Kraków, 1900, 65–66.; *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej św. Wacława*, felelős kiadó Franciszek Piekosiński, Kraków, 1883, 23.

lasztotta a László nevet. Uralkodásával lett Litvánia kereszténnyé, és fűződött szorosabb kötelékekkel Lengyelországhoz. Feltételezni lehet a megállapítást, hogy Szent László magyar király a lengyel–litván unió patrónusává vált.¹⁵ Nem túlzás kijelenteni, hogy éppen a Jagelló-dinasztia idejére esett Lengyelországban tiszteletének fénykora. Ezt számos tény támasztja alá.

A Vilniusban felépített katedrálisnak kezdettől fogva két titulusa volt: Szent Szaniszló püspök és Szent László király. A katedrális 1387. május 7-én szentelte fel Bodzanta gnieźnoi érsek.¹⁶ Külön kápolna van benne oltárral a magyar király tiszteletére. Szent László szobrát, Dmochowski művész alkotását is elhelyezték itt. A katedrális alapítója meglátogatta Magyarországot 1412-ben.¹⁷ Találkozott Zsigmond királlyal, együtt zárandokoltak Nagyváradra Szent László földi ereklyéinek tiszteletére. Mindkét uralkodó az említett várban töltötte a húsvétot.

I. Ulászló magyar király (lengyel uralkodóként Władysław III. Warneńczyk, † 1444) Szent László nagy tisztelőjeként szeretett volna nyomába lépni, és a pogány hadsereggel felvenni a harcot. Pénzérmekeket és medálokat nyomtatott Szent László arcképével.¹⁸ Sajnos fiatalon érte a halál a várnai csatátéren.

A szent magyar királynak nem kisebb tisztelője volt IV. László is (Władysław IV. Waza, † 1648), aki a kamelduli rend templomában a Krakkó melletti Bielanyban alapított gazdagon díszített kápolnát patrónusa tiszteletére. A kápolna kazettás mennyezete a szent életének eseményeit mutatja be. Uralkodása alatt a waweli székesegyházban a Vasa-dinasztia kápolnája megkapta a szent magyar királyt ábrázoló szobrot. Ezenkívül ez az uralkodó szerezte meg védőszentjének tekintélyes szobrát a már említett vilnusi katedrális számára. III. Zsigmond, (*Zygmunt III Waza*, † 1632) a waweli katedrálisnak megszerezte a szent képét ábrázoló festményt.

A Lengyel Köztársaság ideje alatt néhány templomot emeltek a tiszteletére, többek között a vilnusi egyházmegyében Subotnikiben (1570) és Ilzában (1622).

Ezzel szemben sajnos a lengyel irodalomban kevésbé van képviselve szentünk alakja. Krosnói Pál, a krakkói akadémia professzora 1509-ben Bécsben kiadott egy dicshimnusz *Pauli Crosnensis Rutheni artium liberalium magistri Poetaeque quam suavissimi Panegyrici ad divum Ladislaum Pannoniae regem victoriosissimum* címmel. Ezenkívül 1630-ban Ugniewski Simon Vilniusban megjelentette az életrajzát, *Szent László, magyar király élete* címmel. Ezt az életrajzot kiadták még kétszer Vilniusban (1638-ban és 1664-ben). Ugniewski a későbbi IV. László lengyel királyra gondolva adta ki a művet, akit két évvel az első kiadás megjelenése után koronáztak királlyá. Az életrajzot Szent Lászlóhoz való imádsággal fejezte be, a királyi ház, az egész ország és az uralkodó, III. Zsigmond jólétéért fohászkodva.

Ami a liturgikus kultuszt illeti, Szent László nevének soha nem volt kiemelt liturgikus ünneplése. Ugyan ez az ünnep szerepelt a *Proprium Poloniae*-ben,

¹⁵ Józef Swastek, *Polscy Świąci*, Warszawa, 1986, ATK, 39–50.

¹⁶ Jan Długosz, *Historia Poloniae*, liber XI, 140.; Jan Kurczewski, *Kościół zamkowy czyli katedra wileńska*, I. kötet, Wilno 1910, 6. II. kötet, 17.

¹⁷ Długosz, *Kroniki...*, 10–11. könyv, PWN, Warszawa 1982, 229–231;

¹⁸ Marian Gumowski, *Medale Jagiellonów*, Kraków, 1906, 15.

de nem volt saját miseszövege. Az egyházi előírások rendelkeztek, hogy Szent Lajos francia király († 1270) miseszövegét kell használni, akit – mint Szent Lászlót – a keresztény uralkodó mintaképének tekintettek.

Ugyanakkor Szent László boldog Gielniowi Lászlónak († 1505), a kiváló ferences szónoknak és lengyel nyelvű vallásos énekek szerzőjének is a patrónusa volt. Lengyelországban kilencvenegy helység vette a nevét ettől a szenttől, többek között a híres Władysławowo.¹⁹

A magyar nemzet a mai napig Szent Lászlót tekinti a megfontolt uralkodó ideáljának, minden tekintetben példamutató államférfinak, az autentikus magyar lélek és az erények megtestesítőjének. És ugyanakkor az idők folyamán a lengyel– magyar barátság történelmi alakjaként tündököl.²⁰ Nekünk, mai lengyeleknek Szent László alakja legyen az elszánt lovag példaképe, szent hitünk védelmezője, az imádság és a kard embere. Ő nemcsak a magyarok patrónusa, de a lengyeleké is, hiszen benne lengyel vér is folyt. Gall Anonim büszkeséggel írta róla: *„Az erkölcsök és életmódja szerint lengyellé is vált.”*

¹⁹ Wincenty Zalewski, *Święci na każdy dzień*, Warszawa, 1989, Wydawnictwo Salezjańskie, 351.

²⁰ Jan Długosz, *Kroniki czyli roczniki sławnego Królestwa Polskiego*, 3–4. könyv, 155.